

BAROMETER VOOR BRUSSELSE ZELFSTANDIGEN EN KMO'S

Mei 2025

brupartners
.brussels

Entrepreneurs Indépendants
Zelfstandige Ondernemers

DEDICATED®

CONTEXT

In een economisch klimaat vol onzekerheid, versnipperde markten en snel veranderende productiemethoden en consumptiepatronen is het essentieel om een helder en actueel beeld te hebben van wat de economische spelers vandaag echt ervaren.

Vanuit die insteek is dit rapport tot stand gekomen. Het schetst een beeld van het Brusselse ondernemerslandschap en belicht de ontwikkelingen waarmee zelfstandigen, kmo's en andere economische spelers in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest te maken hebben.

Naast de belangrijkste macro-economische indicatoren laat deze studie ook de ondernemers zelf aan het woord. Welke uitdagingen en prioriteiten zien zij? Welke obstakels ervaren ze? En wat zijn volgens hen hefboomen voor groei? De studie is gebaseerd op recente data uit enquêtes die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn afgenomen, en schetst een genuanceerd en realistisch beeld van de sterktes en kwetsbaarheden van het Brusselse Hoofdstedelijk economische weefsel.

Met deze analyse hebben we een dubbele ambitie: de concrete noden van ondernemers beter begrijpen, en richting geven aan het beleid en de privé-initiatieven die het Brusselse Hoofdstedelijk economische ecosysteem moeten ondersteunen, versterken en veerkrachtiger maken.

Inhoud

1. INLEIDING

P.4

2. MARKTANALYSE – AFGELOPEN 6 MAANDEN

P.6

3. MARKTANALYSE – KOMENDE 6 MAANDEN

P.13

**4. FOCUS MAAND MEI 2025:
'ADMINISTRATIEVE VEREENVOUDIGING'**

P.22

**5. DE INDEXEN 'IK', 'ECONOMISCH',
'ONDERNEMERSKLIMAAT'**

P.37

1. INLEIDING

Het Brusselse economische weefsel kent al enkele jaren ingrijpende veranderingen: aanhoudende inflatie, stijgende energiekosten, fiscale druk, nieuwe mobiliteitsregels (zoals het Good Move-plan) en geopolitieke onzekerheid. In deze volatiele context blijven zelfstandigen en kmo's een drijvende kracht achter de regionale economie, maar tegelijk zijn zij ook bijzonder kwetsbaar voor deze structurele verschuivingen.

Om een beter zicht te krijgen op de ervaringen, verwachtingen en noden van **zelfstandigen en kmo's in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest** voert **Brupartners – Zelfstandige Ondernemers** al enkele jaren samen met een onafhankelijk onderzoeksbureau een halfjaarlijks barometeronderzoek bij hen uit. Deze 13de editie, uitgevoerd tussen 1 april en 7 mei 2025, zet die inspanning voort om de Brusselse ondernemersrealiteit regelmatig op te volgen.

Voor deze studie werden 223 Brusselse zelfstandigen en bedrijfsleiders* online bevestigd via het panel van **Dedicated** (DediPanel). Het onderzoek werd uitgevoerd door **Dedicated**, in overeenstemming met de EMRQS-kwaliteitsnormen en de gedragscode van ESOMAR-CUBE. De gemiddelde invulduur van de vragenlijst bedroeg **9 minuten**. De maximale foutenmarge (m.a.w. voor geobserveerde frequenties nabij 50%) bedraagt **±5,5%**.

Industrie	24	11%
Bouw (afwerking) (loodgieter, schilder, elektricien, etc.)	11	5%
Bouw (ruwbouw)	4	2%
Uitgeverij, drukwerk, elektronische media	4	2%
Industriële apparatuur	2	1%
Verwerking van grondstoffen	3	1%
Handel/HoReCa	58	26%
Detailhandel / gespecialiseerde handel	26	12%
Entertainment (bioscoop, theater, speelhal (biljart, bowling))	2	1%
Groothandel	5	2%
HoReCa (restaurant, café)	15	7%
Mechanica, garage	2	1%
Diensten aan personen (kapper, manicure, pedicure sauna, etc.)	8	4%

**[Om de leesbaarheid te bevorderen gebruikt dit rapport neutrale of mannelijke formuleringen. Uiteraard hebben alle verwijzingen naar bedrijfsleiders en zelfstandigen ook betrekking op vrouwelijke ondernemers. Deze redactionele keuze doet geen afbreuk aan de gelijkwaardigheid van alle genders.]*

1. INLEIDING

Diensten	102	46%
Bank- en verzekeringswezen	6	3%
Studiebureau / advies / engineering	21	9%
Communicatiebureau / eventorganisatie	15	7%
Vrij beroep – (para)medisch	9	4%
Vrij beroep – bouw/techniek (architect, etc.)	8	4%
Vrij beroep – economisch (boekhouder, advocaat, etc.)	7	3%
Onderhouds- en/of beveiligingsdiensten	5	2%
ICT-diensten	21	9%
Transport (personen/goederen) / logistiek	10	4%
Overige	39	17%
Afvalbeheer / recyclage	20	9%
Creatieve sector (studio, audiovisueel, etc.)	19	9%
Totaal	223	100%

De steekproef dekt een brede waaier aan activiteiten: **industrie (11%), handel/HoReCa (26%), diensten (46%) en andere sectoren (17%)**. De meeste respondenten zijn gevestigd in Stad Brussel (25% van de respondenten), Elsene (16%) en Schaarbeek (4%), wat de verscheidenheid binnen het Brusselse ondernemerslandschap weerspiegelt.

2. MARKTANALYSE – AFGELOPEN 6 MAANDEN

Analyse van de situatie over de afgelopen 6 maanden (alle sectoren)

V1. j: Hoe evalueert u de evolutie van uw (persoonlijke) situatie in de afgelopen 6 maanden ten aanzien van de volgende aspecten?

Over alle analysecriteria heen bevestigen de resultaten van **golf 13** dat ondernemers **overwegend negatief terugkijken** op de evolutie van hun persoonlijke en professionele situatie in de voorbije zes maanden.

Verskil alle sectoren samen (% Verbeterd - % Verslechterd)

			Δ	Δ	Δ
			G13	G12	G12-G13
De financiële middelen (beschikbaar kapitaal)	10%	44%	-34%	-33%	-1%
Uw levenskwaliteit	9%	51%	-42%	-42%	0%
De leveringstermijnen	4%	29%	-25%	-26%	1%
De activiteit / conjunctuur in uw sector	7%	60%	-53%	-41%	-12%
Orderportefeuille / aantal klanten	13%	41%	-28%	-30%	2%
Winstgevendheid van uw activiteiten	11%	52%	-41%	-40%	-1%
Tewerkstelling (aantal werknemers)	6%	22%	-16%	-12%	-4%
Omzet	16%	43%	-27%	-22%	-5%
Betrokkenheid van uw personeel bij het bedrijf	13%	16%	-6%	-17%	11%
De gezondheid van uw bedrijf	10%	43%	-33%	-23%	-10%
Beschikbare financiële middelen voor investeringen	6%	50%	-44%	-35%	-9%
Het plezier waarmee u uw beroep uitoefent	16%	43%	-27%	-30%	3%
Betalingstermijnen van uw klanten	3%	30%	-27%	-24%	-3%
Kwaliteit van uw personeel	5%	21%	-24%	-15%	-9%

2. MARKTANALYSE – AFGELOPEN 6 MAANDEN

Analyse van de situatie over de afgelopen 6 maanden (alle sectoren)

De vergelijkende analyse tussen de twee golven (G12 → G13) toont aan dat de situatie globaal gezien is **verslechterd**, hoewel de **intensiteit** van deze negatieve evolutie **verschilt** naargelang de dimensie.

Duidelijke achteruitgang in verschillende sleuteldomeinen

Bepaalde criteria kennen een **duidelijke verslechtering** ten opzichte van de vorige golf, in het bijzonder:

- **De activiteit/de conjunctuur binnen de sector:** met een daling van **-12 punten** is dit de sterkste achteruitgang in het hele barometeronderzoek, wat wijst op groeiende bezorgdheid over de algemene economische vooruitzichten van Brusselse ondernemers.
- **De gezondheid van het bedrijf (-10 punten)** en **de beschikbare financiële middelen om te investeren (-9 punten)** bevestigen het beeld van een steeds krappere financieel klimaat, dat rechtstreeks weegt op het vermogen tot vooruitdenken, innoveren en investeren.

Toch blijven sommige indicatoren relatief stabiel (bevroren in een negatieve perceptie)

Naast deze negatieve vaststellingen blijven meerdere dimensies onveranderd:

- **De persoonlijke levenskwaliteit** blijft met een saldo van **-42%** identiek aan dat van G12, een cijfer dat hoog blijft en wijst op een moeilijk klimaat voor ondernemers.
- **Levertermijnen** en **rendabiliteit** vertonen **amper beweging (+1 punt en -1 punt)**, wat duidt op een status quo: de situatie is niet verbeterd, maar ook niet verder verslechterd – al blijft ze ongunstig.

Tot slot enkele voorzichtige tekenen van beterschap

Enkele indicatoren laten daarentegen een **lichte verbetering** zien, al volstaat dat niet om de algemene trend te keren:

- **De betrokkenheid van het personeel bij het bedrijf** stijgt met **+11 punten** en is het **enige criterium met een duidelijke vooruitgang**.
- **Het aantal bestellingen (+2 punten)** en **de betalingstermijnen van klanten (+2 punten)** verbeteren licht, wat wijst op een **gedeeltelijke stabilisatie van de vraag** en van de zakelijke transacties (ten opzichte van de vorige meting in oktober-november 2024).

2. MARKTANALYSE – AFGELOPEN 6 MAANDEN

Analyse van de situatie over de afgelopen 6 maanden (alle sectoren)

VI. j: Hoe evalueert u de evolutie van uw situatie in de afgelopen 6 maanden ten aanzien van de volgende aspecten?

Toch moet de algemene trend worden **genueanceerd**: meerdere indicatoren laten **significant positieve evoluties** zien in bepaalde sectoren, er spelen dus uiteenlopende dynamieken binnen het Brusselse ondernemerslandschap.

Verschil per sector (Verbeterd - Verslechterd)	Industrie			Handel/HoReCa			Diensten			Overige		
	G13	G12	Δ	G13	G12	Δ	G13	G12	Δ	G13	G12	Δ
De financiële middelen (beschikbaar kapitaal)	-37%	-25%	-12%	-32%	-53%	21%	-34%	-25%	-9%	-34%	-34%	0%
Uw levenskwaliteit	-29%	-35%	+6%	-36%	-54%	18%	-51%	-38%	-13%	-33%	-37%	4%
De leveringstermijnen	-25%	-21%	-4%	-25%	-33%	8%	-31%	-26%	-5%	-10%	-26%	16%
De activiteit / conjunctuur in uw sector	-59%	-31%	-28%	-50%	-62%	12%	-55%	-31%	-24%	-46%	-43%	-3%
Orderportefeuille / aantal klanten	-29%	-31%	+2%	-26%	-47%	21%	-27%	-18%	-9%	-31%	-36%	5%
Winstgevendheid van uw activiteiten	-67%	-32%	-35%	-39%	-32%	-7%	-37%	-15%	-22%	-36%	-52%	16%
Tewerkstelling (aantal werknemers)	-13%	-14%	+1%	-12%	-27%	15%	-16%	-5%	-11%	-21%	-12%	-9%
Omzet	-25%	-29%	+4%	-25%	-38%	13%	-27%	-8%	-19%	-31%	-30%	-1%
Betrokkenheid van uw personeel bij het bedrijf	6%	0%	+6%	-6%	-29%	23%	-7%	-16%	9%	-7%	-17%	10%
De gezondheid van uw bedrijf	-21%	-15%	-6%	-28%	-15%	-13%	-41%	-11%	-30%	-28%	-36%	8%
Beschikbare financiële middelen voor investeringen	-29%	-27%	-2%	-36%	-47%	11%	-54%	-26%	-28%	-39%	-48%	9%
Het plezier waarmee u uw beroep uitoefent	-12%	-28%	+16%	-19%	-49%	30%	-34%	-23%	-11%	-28%	-25%	-3%
Betalingstermijnen van uw klanten	-38%	-23%	-15%	-23%	-15%	-8%	-31%	-30%	-1%	-21%	-21%	0%
Kwaliteit van uw personeel	7%	-3%	+10%	-30%	-27%	-3%	-23%	-12%	-11%	-39%	-17%	-22%

2. MARKTANALYSE – AFGELOPEN 6 MAANDEN

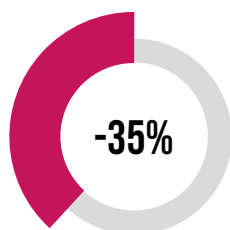
Analyse van de situatie over de afgelopen 6 maanden (per sector)

Hoewel de algemene evolutie overwegend negatief blijft, verschilt de intensiteit van dit gevoel en de dynamiek van de evolutie sterk per sector. Die verschillen maken duidelijk dat de **huidige situatie niet overal op dezelfde manier doorweegt**, maar elke sector treft naargelang zijn **eigen structurele kwetsbaarheden**.

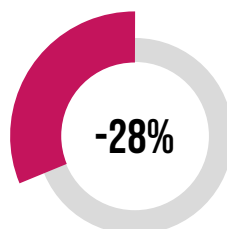
De **handel/HoReCa** bevestigen spanningen die al in eerdere golven naar voren kwamen, maar tonen tegelijk een lichte verbetering op enkele vlakken. De **industrie** en **dienstensector** maken daarentegen melding van nieuwe en uitgesproken verslechtingen, vooral op economische indicatoren zoals **rendabiliteit**, **bedrijfsgezondheid**, **financiële middelen** en **betalingstermijnen**

Omgekeerd tonen bepaalde sectoren tekenen van **een positieve dynamiek of veerkracht** op meer menselijke aspecten, zoals de **betrokkenheid van het personeel**, **de kwaliteit van de teams** of **het plezier in het werk**. Die nuances wijzen op uiteenlopende ondernemingsrealiteiten binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar de impact van overheidsbeleid, de bredere economische context en sectorspecifieke kenmerken zich telkens anders laat voelen.

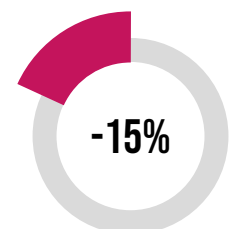
Verskil per sector – Industrie (G13-G12) (*Verbeterd* - *Verslechterd*)

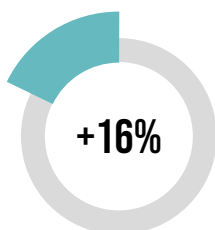
Winstgevendheid van uw activiteiten

De activiteit / conjunctuur in uw sector

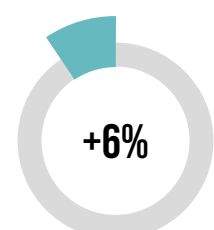
Betalingstermijnen van uw klanten

Het plezier waarmee u uw beroep uitoefent

Kwaliteit van uw personeel

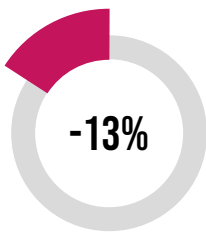
Betrokkenheid van uw personeel

2. MARKTANALYSE – AFGELOPEN 6 MAANDEN

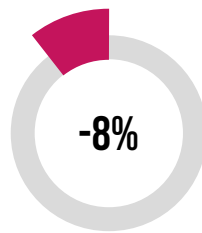

Analyse van de situatie over de afgelopen 6 maanden (per sector)

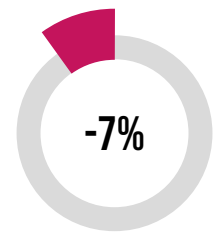
Verschil per sector – Handel en HoReCa (G13-G12) (Verbeterd - Verslechterd)

De gezondheid van uw bedrijf

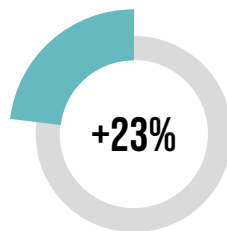
Betalingstermijnen van uw klanten

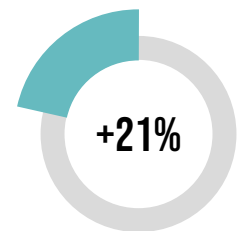
Winstgevendheid van uw activiteiten

Het plezier waarmee u uw beroep uitoefent

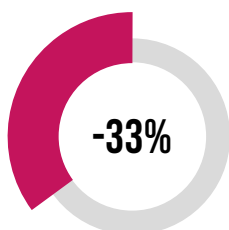

Betrokkenheid van uw personeel

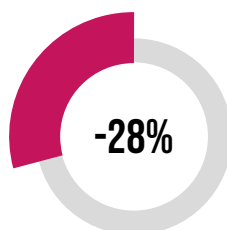

Orderportefeuille / aantal klanten

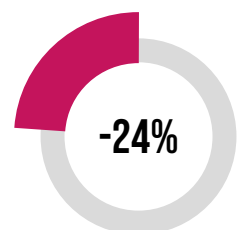
Verschil per sector – Diensten (G13 – G12) (Verbeterd - Verslechterd)

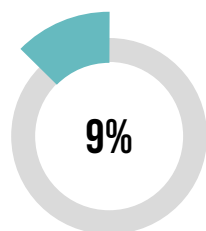
De gezondheid van uw bedrijf

De financiële middelen

De activiteit / conjunctuur in uw sector

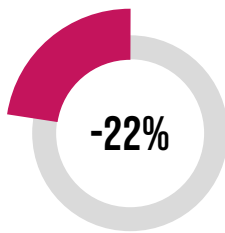
Betrokkenheid van uw personeel

2. MARKTANALYSE – AFGELOPEN 6 MAANDEN

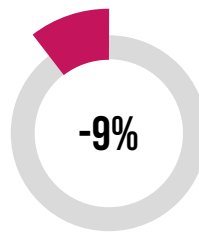

Analyse van de situatie over de afgelopen 6 maanden (per sector)

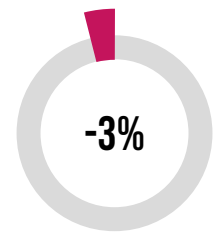
Vershil per sector – Overige (Verbeterd - Verslechterd)

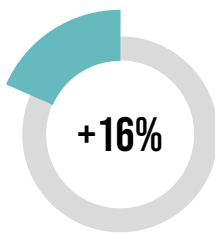
Kwaliteit van uw personeel

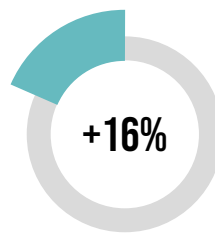
Tewerkstelling (aantal werknemers)

Het plezier waarmee u uw beroep uitoefent

De leveringstermijnen

Winstgevendheid van uw activiteiten

Betrokkenheid van uw personeel bij het bedrijf

Hoewel de resultaten van golf 13 het **overwegend negatieve gevoel** van Brusselse ondernemers over de recente evolutie van hun situatie bevestigen, verdienen bepaalde contrasten extra aandacht. Ze laten namelijk een **heterogene veerkracht** binnen het Brusselse ondernemerslandschap zien: sommige bedrijven slagen erin om zich aan te passen, of zelfs te heropleven, ondanks een moeilijke structurele context die blijft aanhouden.

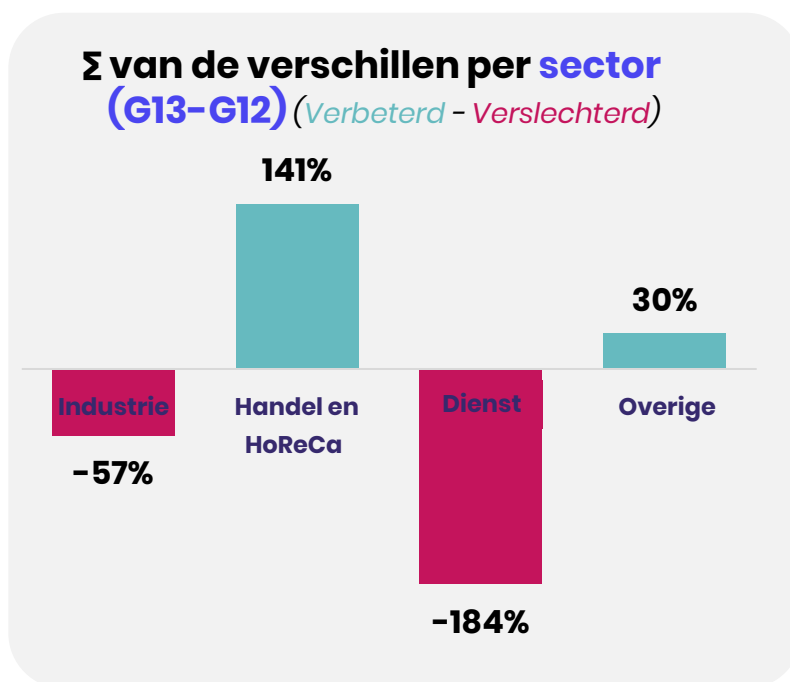

2. MARKTANALYSE – AFGELOPEN 6 MAANDEN

Kortom: een economische situatie die globaal als negatief wordt ervaren, maar die sterk verschilt van sector tot sector

Als we de verschillen (G13-G12) voor elk van de geëvalueerde criteria samenvoegen zien we **duidelijke contrasten in de manier waarop de ondernemers de recente evolutie van hun situatie percipiëren**. Met name de **dienstensector** springt eruit met een **duidelijk negatievere perceptie** dan de andere sectoren in vergelijking met G12.

Deze situatie weerspiegelt **een algemene druk** op deze sector waarbij moeilijkheden op het vlak van rendabiliteit, kosten, de conjunctuur en levenskwaliteit zich opstapelen. Ook het immateriële karakter van de dienstverlening kan een mogelijke verklaring zijn, alsook de grote afhankelijkheid van menselijk kapitaal en een beperkte flexibiliteit tegenover inflatie of structurele beperkingen.

De **handel en HoReCa** noteren daarentegen een **positief verschil van +141%**. Dit wijst op een verbeterde perceptie binnen deze sectoren ondanks de algemeen moeilijke of negatieve context. Dat kan worden verklaard door een **geleidelijke aanpassing** aan nieuwe beperkingen, of door een **herstel in bezoekersaantallen** na meerdere moeilijke periodes, onder meer door de opeenvolgende crisissen. Ook de sectoren die vallen onder '**Overige**' (+30%) laten een positief saldo optekenen.

Tot slot neemt de **industrie** een tussenpositie in (**-57%**): ondanks aanhoudende financiële kwetsbaarheden, lijken de indicatoren rond werkorganisatie en betrokkenheid van medewerkers zich te stabiliseren of zelfs te verbeteren.

Kortom, deze uiteenlopende resultaten benadrukken het belang van een **sectorspecifieke aanpak met acties die zijn afgestemd op elke realiteit** om het Brusselse ondernemerschap doeltreffend te ondersteunen.

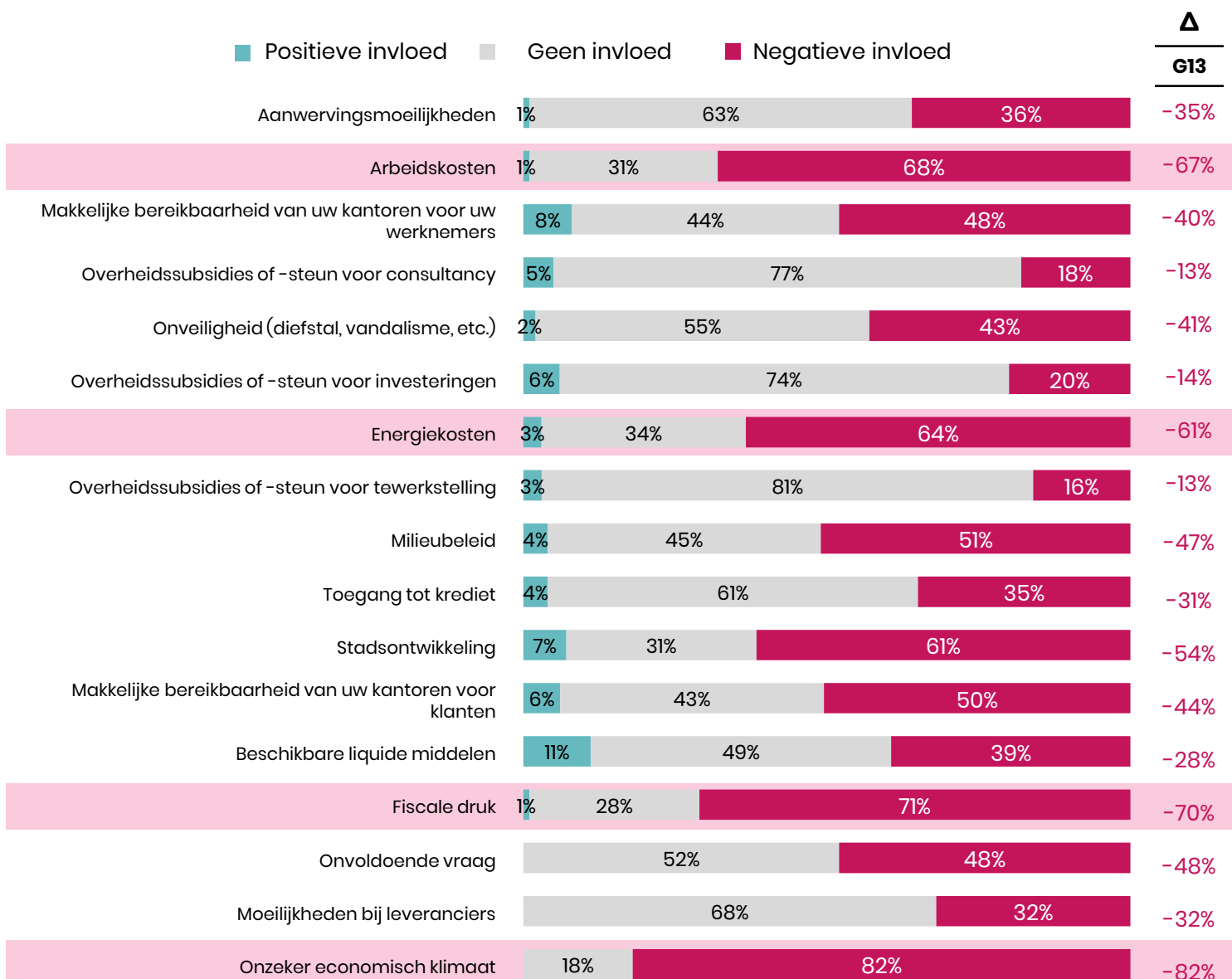
2. MARKTANALYSE – AFGELOPEN 6 MAANDEN

Invloed van conjuncturele factoren op het Brusselse economische weefsel (voorbij 6 maanden)

VI. k: Hoe hebben de volgende factoren uw bedrijf beïnvloed in de afgelopen 6 maanden?

De analyse van de factoren die de activiteit van ondernemers de voorbije zes maanden (positief of negatief) hebben beïnvloed, bevestigt de globale trend van een **beperkende en onzekere context**, waarin structurele moeilijkheden samengaan met conjuncturele spanningen. De verzamelde percepties wijzen op een **algemeen gevoel van verstikking**, waarbij de beweegruimte voor zelfstandigen en kmo's lijkt af te nemen.

2. MARKTANALYSE – AFGELOPEN 6 MAANDEN

Vl. k: Hoe hebben de volgende factoren uw bedrijf beïnvloed in de afgelopen 6 maanden?

Onder de belangrijkste factoren met een negatieve impact wegen momenteel vooral de **economische onzekerheid**, de **fiscale druk** en de **aanhoudende stijging van de loon- en energiekosten** het zwaarst op ondernemers.

Verskil per sector (Verbeterd – Verslechterd)

	Δ	Industrie	Handel en HoReCa	Diensten	Overige
	G13	Δ	Δ	Δ	Δ
Aanwervingsmoeilijkheden	-35%	-25%	-33%	-37%	-41%
Arbeidskosten	-67%	-67%	-67%	-71%	-56%
Makkelijke bereikbaarheid van uw kantoren voor uw werknemers	-40%	-42%	-47%	-35%	-41%
Overheidssubsidies of -steun voor consultancy	-13%	-21%	-19%	-9%	-8%
Onveiligheid (diefstal, vandalisme, etc.)	-41%	-42%	-43%	-42%	-38%
Overheidssubsidies of -steun voor investeringen	-14%	-13%	-24%	-7%	-15%
Energiekosten	-61%	-50%	-69%	-64%	-49%
Overheidssubsidies of -steun voor tewerkstelling	-13%	-21%	-21%	-10%	-8%
Milieubeleid	-47%	-54%	-47%	-44%	-46%
Toegang tot krediet	-31%	-29%	-26%	-35%	-26%
Stadsontwikkeling	-54%	-58%	-60%	-56%	-38%
Makkelijke bereikbaarheid van uw kantoren voor klanten	-44%	-38%	-47%	-45%	-41%
Beschikbare liquide middelen	-28%	-13%	-28%	-28%	-38%
Fiscale druk	-70%	-71%	-81%	-69%	-59%
Onvoldoende vraag	-48%	-38%	-50%	-48%	-51%
Moeilijkheden bij leveranciers	-32%	-21%	-31%	-33%	-36%
Onzeker economisch klimaat	-82%	-75%	-81%	-83%	-85%

In Brussel is deze situatie des te zorgwekkender gezien de institutionele onzekerheid die er heerst. Het langdurig uitblijven van een regionale regering voedt een klimaat van instabiliteit en strategische onduidelijkheid, dat door ondernemers wordt ervaren als een **rem op actie en groei**.

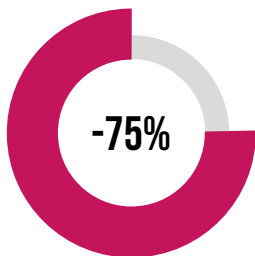
2. MARKTANALYSE – AFGELOPEN 6 MAANDEN

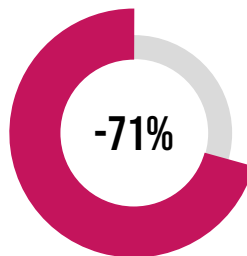
Een alarmsignaal voor het Brusselse ecosysteem

De analyse van de verschillen per sector leidt tot een duidelijke conclusie: **alle in de enquête voorgelegde factoren worden in alle sectoren ervaren als negatief voor de zakelijke activiteiten.** Geen enkele institutionele, fiscale, reglementaire of economische hefboom komt naar voren als steun of stabiliserende factor.

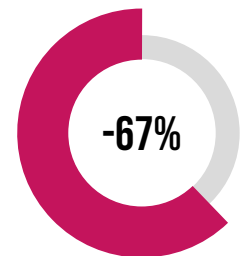
TOP 3: verschil per sector – Industrie (positief - negatief)

Onzeker economisch klimaat

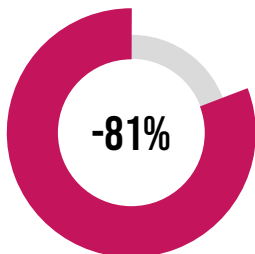

Fiscale druk

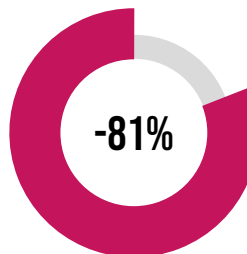

Arbeidskosten

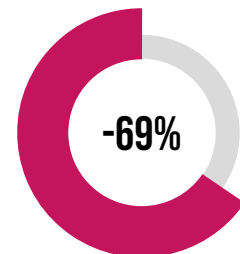
TOP 3: verschil per sector – Handel en HoReCa (positief - negatief)

Onzeker economisch klimaat

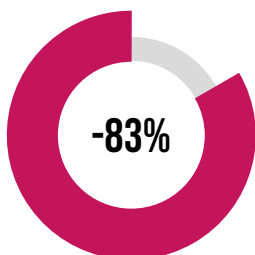

Fiscale druk

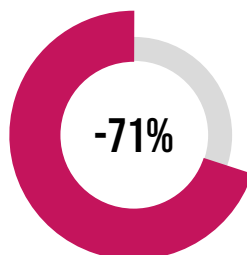

Energiekosten

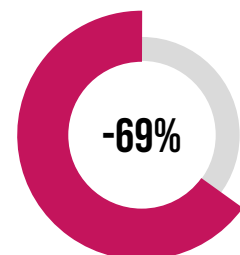
TOP 3: verschil per sector – Diensten (positief - negatief)

Onzeker economisch klimaat

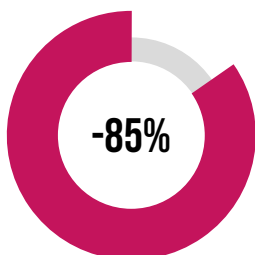

Arbeidskosten

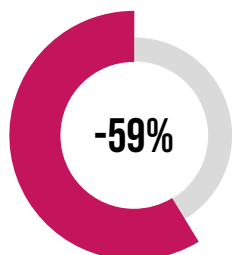

Fiscale druk

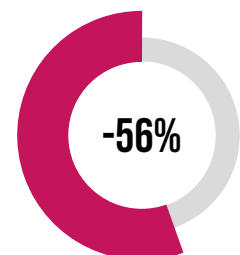
TOP 3: verschil per sector – Overige (positief - negatief)

Onzeker economisch klimaat

Fiscale druk

Arbeidskosten

2. MARKTANALYSE – AFGELOPEN 6 MAANDEN

Deze algemene negatieve consensus is een **krachtig alarmsignaal**: het toont aan dat de Brusselse economische spelers, uit om het even welke sector, zich **onvoldoende gesteund** voelen en dat het **huidige regionale beleid er niet in slaagt om tastbare resultaten op het terrein te boeken**. Het gevoel dat men 'in de steek wordt gelaten' wijst bovendien op een **structurele kwetsbaarheid van het ondernemerschap**, dat bij gebrek aan positieve impulsen dreigt uitgeput te raken of zich af kan keren van lokale investeringen.

In deze context wordt het cruciaal om **de ondersteuningsmiddelen, het mobiliteitsbeleid en de fiscale keuzes opnieuw tegen het licht te houden**, om zo het vertrouwen en de duidelijkheid te herstellen voor wie bijdraagt aan de economische dynamiek van de hoofdstad.

3. MARKTANALYSE – KOMENDE 6 MAANDEN

De marktonzekerheid weegt op de prioriteiten voor de komende 6 maanden

VI. I: Wat zijn uw drie belangrijkste prioriteiten voor de komende 6 maanden? Kies drie antwoorden.

De analyse van de gemelde prioriteiten toont duidelijk aan dat Brusselse ondernemers zich de komende zes maanden **minder op ontwikkeling zullen richten** en vaker een afwachtende, soms zelfs defensieve houding zullen aannemen. Die terugtrekking is vooral merkbaar op cruciale vlakken zoals groei en interne organisatie.

Verskil (G13 – G12)

	G13-G12	G13	G12	G11	G10
Werving van personeel	-11%	10% 	21%	22%	17%
Opleiding van uw personeel	-21%	4% 	25%	25%	21%
Uw persoonlijke opleiding	-12%	24% 	36%	35%	37%
Marketing (reclame, vertegenwoordiging, etc.)	-4%	35%	39%	39%	39%
Maatschappelijke activiteiten (sponsoring, mecenaat, etc.)	-2%	4%	6%	5%	5%
Investeringen in machines/materiaal	-7%	11% 	18%	11%	14%
Investeringen in IT- en telecommunicatieapparatuur	0%	26%	26%	21%	23%
Investeringen in rollend materieel (auto's, vrachtwagens, bestelwagens, etc.)	-9%	6% 	15%	11%	13%
Investeringen in de inrichting van uw lokalen/installaties	-13%	11% 	24%	25%	23%
Investeringen in groene technologieën en energiebesparingen	0%	9%	9%	5%	9%
Exportinspanningen	-3%	6%	9%	16%	13%
Kapitaalverhoging of kredietaanvraag	-6%	6% 	12%	17%	13%
Gespecialiseerd advies / externe consultancy	1%	15%	14%	14%	13%
Onderzoek en ontwikkeling	4%	25%	21%	19%	21%
Overdracht of overname van andere activiteiten	-3%	18%	21%	26%	23%
"Business as usual" (geen specifieke prioriteiten)	3%	42% 	39%	41%	43%
Overige: invoering telewerk, verhuis, teambuilding, investeringen, vernieuwing IT-park, nieuwe CEO...	-9%	7% 	16%	18%	20%

3. MARKTANALYSE – KOMENDE 6 MAANDEN

V1. I: Wat zijn uw drie belangrijkste prioriteiten voor de komende 6 maanden?

Kies drie antwoorden.

Onder de meest opvallende terugvallen zien we:

- Opleiding van personeel: **-21 punten** (van 25% naar 4%),
- Persoonlijke vorming van bedrijfsleiders: **-12 punten**,
- Aanwerving van personeel: **-11 punten**,
- Investerings in inrichting van bedrijfsruimten: **-13 punten**,
- Investerings in rollend materieel: **-9 punten**.

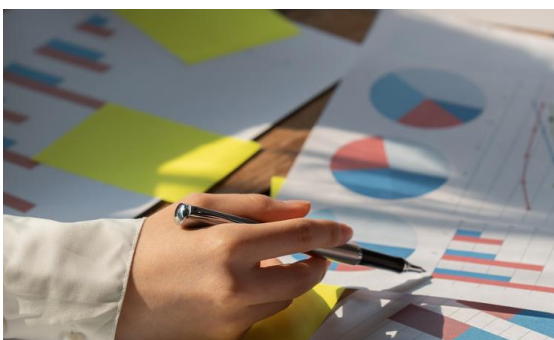

Deze massale terugtrekking van bedrijven uit initiatieven rond competentieontwikkeling (opleiding, aanwerving) en materiële of vastgoedinvesteringen wijst op een extreme voorzichtigheid, tot zelfs een vorm van strategische stilstand binnen een context die als te onzeker wordt ervaren.

Een terughoudende houding door een ongunstig klimaat

Deze keuzes moeten worden begrepen in het licht van het eerder beschreven klimaat van wantrouwen en economische verzadiging. De systematisch negatieve perceptie van alle invloedrijke factoren – fiscale druk, loonkosten, energielasten, economische onzekerheid – lijkt bedrijven ervan te weerhouden middelen te investeren in structurele of middel- tot langetermijnprojecten.

In een omgeving waar de kosten voortdurend toenemen en de economische vooruitzichten onduidelijk blijven, geven ondernemers prioriteit aan risicobeheersing en het behoud van hun financiële middelen, eerder dan aan groei of verandering.

Deze situatie is des te zorgwekkender omdat ze mogelijk een rem zet op innovatie, werkgelegenheid en transitie. En dat terwijl net nu gerichte investeringen nodig zijn om de Brusselse economie te doen heropleven en de duurzame transitie waar te maken in het licht van de klimaatuitdagingen en de Brusselse doelstelling van volledige decarbonisatie tegen 2050.

3. MARKTANALYSE – KOMENDE 6 MAANDEN

Zien we deze terugtrekking even sterk in alle sectoren?

VI. I: Wat zijn uw drie belangrijkste prioriteiten voor de komende 6 maanden?

Kies drie antwoorden.

	Industrie (N = 24)	Handel en HoReCa (N = 58)	Diensten (N = 102)	Overige (N = 39)
Werving van personeel	17%	12%	10%	3%
Opleiding van uw personeel	13%	5%	2%	3%
Uw persoonlijke opleiding	21%	14%	27%	31%
Marketing (reclame, vertegenwoordiging, etc.)	33%	47%	27%	36%
Maatschappelijke activiteiten (sponsoring, mecenaat, etc.)	0%	0%	4%	10%
Investerings in machines/materiaal	21%	14%	8%	8%
Investerings in IT- en telecommunicatieapparatuur	21%	22%	28%	26%
Investerings in rollend materieel (auto's, vrachtwagens, bestelwagens, etc.)	8%	3%	8%	5%
Investerings in de inrichting van uw lokalen/installaties	8%	5%	12%	18%
Investerings in groene technologieën en energiebesparingen	13%	7%	13%	3%
Exportinspanningen	8%	3%	7%	5%
Kapitaalverhoging of kredietaanvraag	0%	10%	6%	5%
Gespecialiseerd advies / externe consultancy	13%	16%	12%	23%
Onderzoek en ontwikkeling	13%	29%	25%	23%
Overdracht of overname van andere activiteiten	4%	19%	24%	10%
"Business as usual" (geen specifieke prioriteiten)	29%	41%	45%	41%
Andere: invoering telewerk, verhuis, teambuilding, investeringen, vernieuwing IT-park, nieuwe CEO...	13%	7%	6%	5%

Bekijken we de antwoorden per sector, dan springt één vaststelling eruit: **de terugtrekking van bedrijven uit ontwikkelingsprojecten is een breed gedeelde trend**, ongeacht de sector waarin ze actief zijn.

Zowel in de industrie, handel/HoReCa, dienstensector als in de overige sectoren dalen **personeelsopleiding, aanwerving en materiële investeringen** opvallend in vergelijking met eerdere golven. Die algemene terugval wijst op een collectieve defensieve houding, waarbij voorzichtigheid de bovenhand haalt op expansie.

Het terugkeren van dezelfde trends in alle sectoren bevestigt dat de beslissingen van ondernemers in de eerste plaats worden ingegeven door de economische context die als instabiel en weinig beloftevol wordt ervaren. De eerder genoemde obstakels (economische onzekerheid, hoge fiscaliteit, structurele kosten en bereikbaarheid) wegen overal door, zonder onderscheid tussen sectoren.

Anders gezegd: de huidige dynamieken zijn niet eigen aan één bepaalde sector, maar weerspiegelen een collectief gevoel van spanning binnen het ondernemerschap. Van een klimaat waar afwachten een verdedigingsstrategie wordt en waar investeringen worden uitgesteld tot betere tijden.

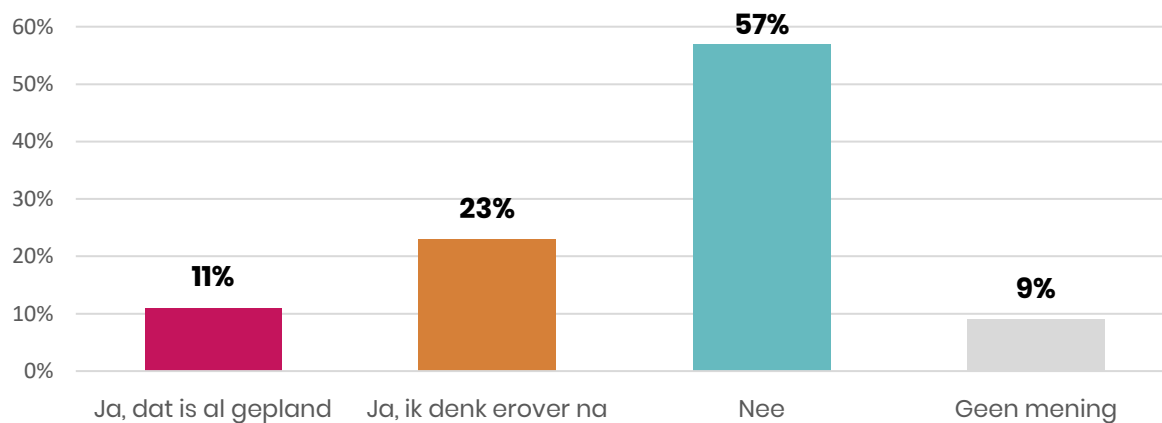

3. MARKTANALYSE – KOMENDE 6 MAANDEN

De intentie om de activiteit buiten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te verhuizen

Q1.m: Overweegt u om uw bedrijf naar een andere regio te verhuizen?

De resultaten tonen aan dat iets meer dan een derde van de respondenten (34%) overweegt Brussel op korte of middellange termijn te verlaten: 11% geeft aan dat hun vertrek al gepland is en 23% denkt er serieus over na. Daarentegen zegt 57% niet te willen vertrekken en spreekt 9% zich niet uit.

De geuite motivaties vallen uiteen in drie hoofdcategorieën. De eerste betreft de **levensduurte en financiële druk (1)**: de fiscaliteit wordt als zwaar ervaren, de bouwkosten, loonkosten en talrijke belastingen dragen ertoe bij dat het Gewest voor veel respondenten “te duur” en stresserend wordt. De tweede categorie verwijst naar de **algemene achteruitgang van de leefomgeving (2)**, met een sterke ontevredenheid over de mobiliteit, de impact van het GoodMove-beleid, het verdwijnen van parkeerplaatsen, een verhoogd gevoel van onveiligheid, en de quasi permanente aanwezigheid van werken die als eindeloos worden beschouwd, wat het beeld versterkt van een vuile en verloederde stad. Ten slotte wijst een derde categorie op een **economisch en politiek falen (3)**, waarbij het regionale beleid wordt gezien als verantwoordelijk voor de achteruitgang van Brussel, terwijl andere regio’s – met name Vlaanderen – aantrekkelijker lijken, met meer voordelen voor zelfstandigen en een beter koopkracht.

Deze resultaten weerspiegelen een combinatie van **economische, structurele en politieke factoren**, waarbij de financiële dimensie wordt versterkt door een stedelijke omgeving die als achteruitgaand wordt ervaren en door een verlies aan vertrouwen in het lokale bestuur. Het verlagen van de kosten, het tastbaar verbeteren van de mobiliteit en de openbare ruimte, evenals sterke politieke signalen, lijken cruciale hefbomen om deze tendens tot vertrek af te remmen.

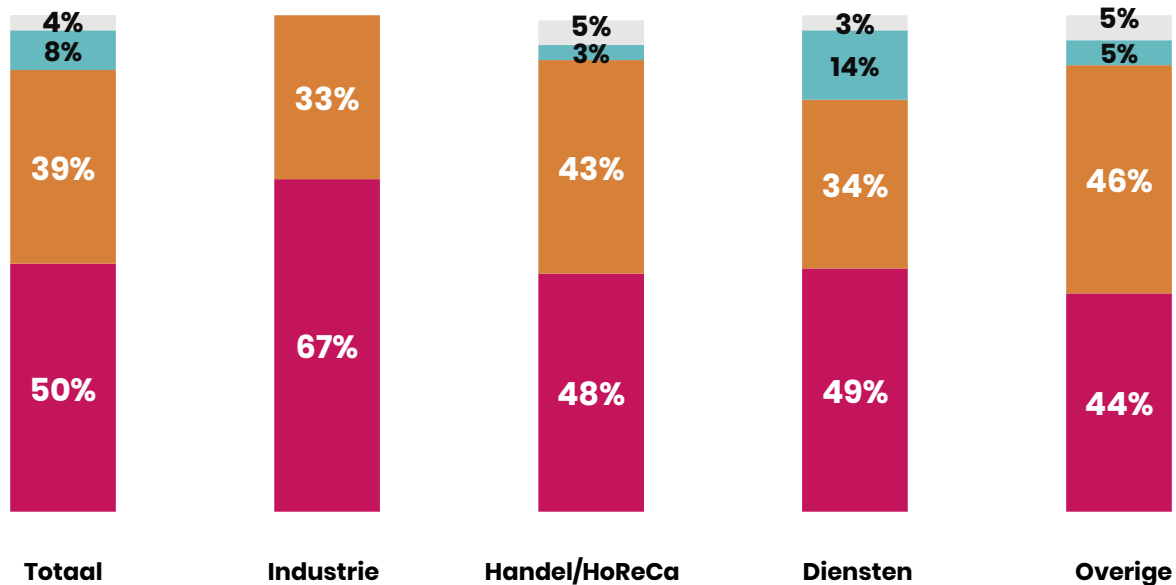
4. FOCUS MAAND MEI 2025

Administratieve vereenvoudiging

VF.1: Hoe beoordeelt u de impact van administratieve verplichtingen op uw bedrijf?

- Ik besteed de administratieve taken uit
- Eerder negatief: het is beheersbaar
- Neutraal: is geen grote last
- Zeer negatief: kost me veel tijd/geld

Administratieve rompslomp die voor velen te zwaar weegt

De impact van administratieve verplichtingen op de bedrijfsactiviteit van Brusselse ondernemers bevestigt een vrijwel unaniem gevoel van zwaarte en belemmering. Meer bepaald zeggen **8 op de 10 ondernemers** dat deze verplichtingen hun werking **negatief beïnvloeden**; voor de helft van hen (**50%**) is die impact zelfs **zeer negatief**.

Een mening die sectoroverschrijdend wordt gedeeld

Hoewel de intensiteit van dit negatieve gevoel enigszins varieert, blijft de tendens **in elke sector aanwezig**:

- De **industriële sector** is het meest kritisch: **67%** van de respondenten binnen deze groep ervaart de impact van de administratieve verplichtingen als zeer negatief.
- Binnen de **handel/HoReCa** en de **dienstensector** deelt bijna de helft van de respondenten deze mening, net als **44%** in de categorie 'Overige'.

Uitbesteding blijft voorlopig miniem

Het uitbesteden van administratieve taken blijft beperkt. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest doet slechts **3 tot 5%** van de respondenten dit.

4. FOCUS MAAND MEI 2025

Administratieve verplichtingen één van de grootste remmen op de groei van het Brusselse economische weefsel

V2. b: Hoe beïnvloeden administratieve verplichtingen uw groei of investeringsplannen?

De administratieve verplichtingen wegen zwaar op Brusselse ondernemers en zelfstandigen. Ze worden niet alleen als een kostenpost of belemmering ervaren, maar **vormen een echte rem op verandering en groei**. Ongeacht de sector **drukken Brusselse ondernemers een dringende behoefte uit aan vereenvoudiging, regelgevende stabiliteit en duidelijke procedures**, om opnieuw speelruimte en toekomstperspectief te hebben.

	Totaal	Industrie	Handel en HoReCa	Diensten	Overige
Administratieve procedures zijn te complex of duren te lang	70%	69%	71%	62%	94%
Te veel administratief werk dat te veel interne middelen vraagt	66%	75%	64%	62%	71%
Hoge kosten van administratieve verplichtingen	59%	56%	46%	64%	65%
Noodzaak om zich voortdurend aan te passen aan nieuwe normen	48%	44%	36%	58%	41%
Te veel verschillende aanspreekpunten en onduidelijke procedures	41%	38%	46%	38%	47%
Moeilijkheden bij het verkrijgen van vergunningen of toelatingen	40%	44%	46%	36%	35%
Impact op de financiële middelen door vooruitbetalingen om te voldoen aan bepaalde betaaltermijnen	38%	38%	36%	42%	29%
Te snel veranderende verplichtingen maken planning moeilijk	32%	31%	32%	36%	24%
Regelgevingsvereisten belemmeren innovatie	31%	31%	25%	32%	35%
Te lange goedkeuringstermijnen voor subsidies of financiering	25%	25%	25%	22%	35%
Administratieve obstakels bij internationalisering of export	5%	6%	7%	2%	12%
Andere	3%	0%	4%	2%	6%

4. FOCUS MAAND MEI 2025

Procedures zijn te complex of te tijdrovend

De cijfers liegen niet: **70%** van de ondernemers die de administratieve verplichtingen als zeer negatief ervaren, wijst op procedures die te complex en/of te tijdrovend zijn. In de categorie '**Overige**' stijgt dat zelfs tot **94%**.

Vraagt te veel interne middelen

Meer dan twee derde van de respondenten die de impact van administratieve verplichtingen als zeer negatief beoordelen (66%), geeft aan dat deze verplichtingen **te veel interne middelen opslorpen**. Hierdoor kunnen ze minder tijd en energie steken in strategische projecten. Sommige sectoren voelen zich sterker getroffen dan andere: namelijk in de **industrie (75%)** en de categorie '**Overige**' (**71%**).

Een kostenpost die investeringen afremt

59% van de respondenten hekelt **de kosten van de administratieve verplichtingen** als een rem tot groei. Dit gevoel is vooral sterk aanwezig in de **dienstensector (64%)** en de categorie '**Overige**' (**65%**), waar de winstmarges vaak beperkt zijn en de beschikbare financiële middelen instabiel [*conform de resultaten die we in de vorige pagina's observeerden*].

Een indirecte maar structurele impact

Naast de directe last houdt dit ook een aanzienlijk risico in voor het concurrentievermogen op lange termijn.

- **Zich constant moeten aanpassen aan nieuwe normen** (48%) en de **frequente wijzigingen** in de regelgeving (32%) maken het moeilijk om te plannen.
- Bijna een derde van de respondenten (31%) vindt dat de **reglementaire verplichtingen innovatie afremmen**, wat een groot risico inhoudt voor de **concurrentiekracht op lange termijn**.
- **Daarnaast geeft 40%** van de respondenten aan dat het verkrijgen van de nodige vergunningen en toelatingen moeizaam verloopt, waardoor ontwikkelingsprojecten vertraging oplopen of worden opgegeven.

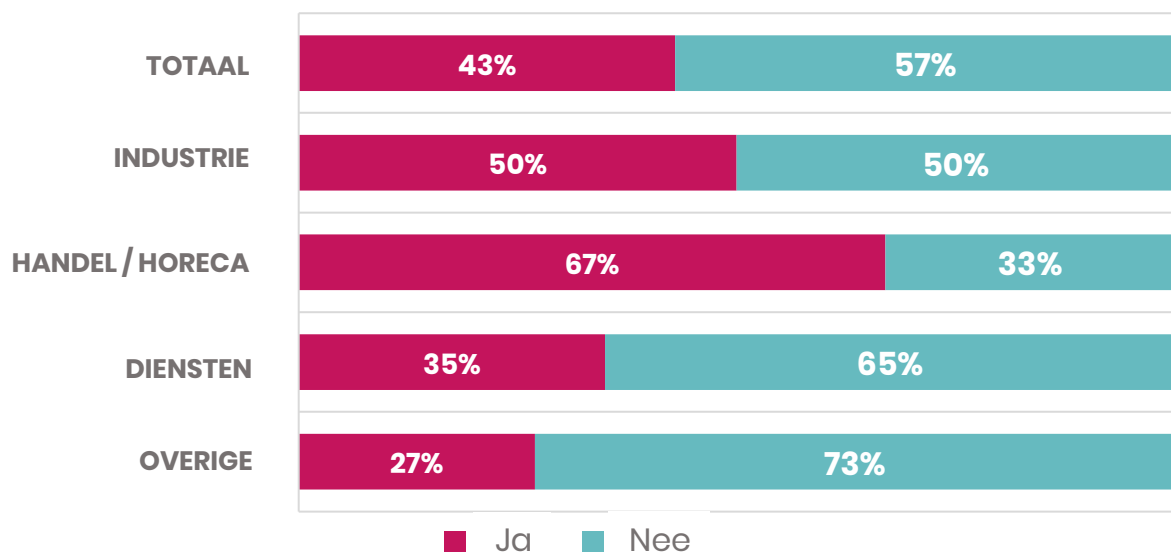
4. FOCUS MAAND MEI 2025

Administratieve verplichtingen één van de grootste remmen op de groei van het Brusselse economische weefsel

V2. d: Hebben administratieve verplichtingen al invloed gehad op uw groeiprojecten of investeringen?

43% van de ondervraagde ondernemers binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest geeft aan dat administratieve verplichtingen al een **directe impact hebben gehad op hun groei- of investeringsprojecten**. Dat cijfer bevestigt dat de administratieve last niet enkel als een abstracte of marginale hindernis wordt gezien, maar **een reëel en tastbaar obstakel is voor de ontwikkeling van economische activiteiten** in het gewest, wat de eerdere bevindingen verder onderstreept.

Een niet te negeren signaal voor beleidsmakers

De sectoren **handel/HoReCa** en **industrie** blijken het meest geraakt: **respectievelijk 67% en 50%** van de respondenten uit deze sectoren geeft aan dat administratieve verplichtingen al een impact hadden op hun projecten. De impact is het grootst in **zwaar gereguleerde of operationeel intensieve sectoren**.

De **dienstensector** lijkt minder getroffen (35%), net als de categorie '**Overige**' (27%). Die lagere cijfers kunnen verklaard worden door minder zware organisatiestructuren, geringere afhankelijkheid van externe vergunningen of een grotere flexibiliteit om zich aan te passen aan procedures, met name dankzij de digitalisering ervan.

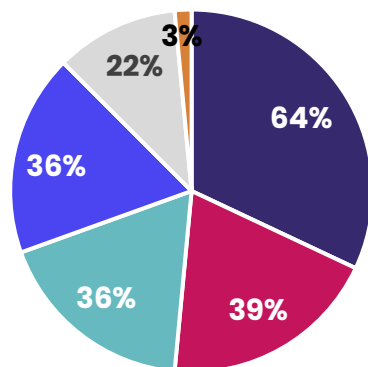
4. FOCUS MAAND MEI 2025

Het zwaartepunt van de administratieve last ligt bij fiscale en sociale verplichtingen

V2. f: Welke administratieve verplichtingen vindt u het meest tijdrovend of complex?

Als we Brusselse ondernemers vragen welke procedures ze als het meest **tijdrovend** of **complex** ervaren, wijzen ze vier grote administratieve domeinen aan waar hun grootste moeilijkheden liggen: **fiscaliteit**, **arbeidsreglementering en sociale wetgeving**, **personeelsadministratie** en het verkrijgen van **vergunningen of technische attesten**.

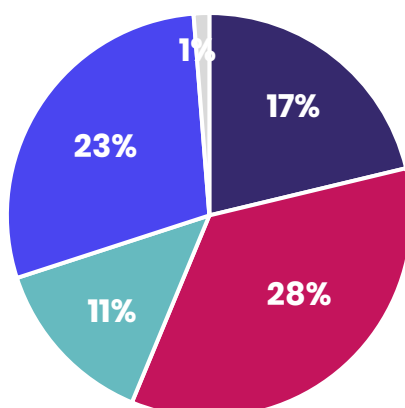

- Fiscale verplichtingen (btw, vennootschapsbelasting, inkomstenbelasting, ...)
- Arbeidswetgeving en sociale regelgeving
- Sociale bijdragen en loonadministratie
- Vergunningen en attesten (milieu, bouw, HoReCa, etc.)
- Subsidieaanvragen en rapporteringen

V2. g: Kunt u voor elke administratieve verplichting die u als tijdrovend of complex ervaart, aangeven wat voor u het grootste probleem is?

Toelichting: de grafieken die volgen geven aan waarom deze administratieve taken als moeilijk of tijdrovend worden gezien.

Fiscale verplichtingen (btw, vennootschaps-, inkomstenbelasting, ...) (N=143)

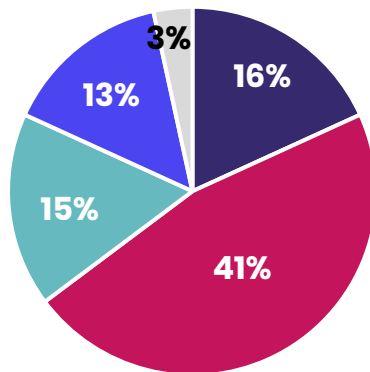
- Te weinig duidelijke informatie / ondersteuning
- Procedures die moeilijk te begrijpen zijn
- Slechte gebruiksvriendelijkheid van online platforms
- Brengt extra werkuren met zich mee
- Onvoldoende ondersteuning of hulp

4. FOCUS MAAND MEI 2025

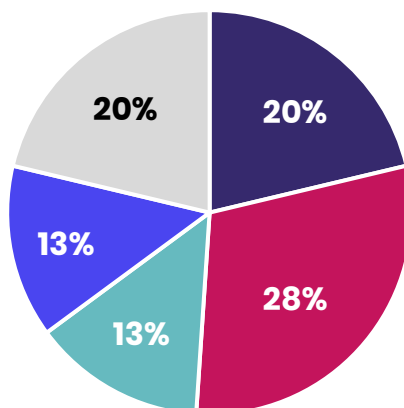
Het zwaartepunt van de administratieve last ligt bij fiscale en sociale verplichtingen

Sociale bijdragen en loonadministratie (N=80)

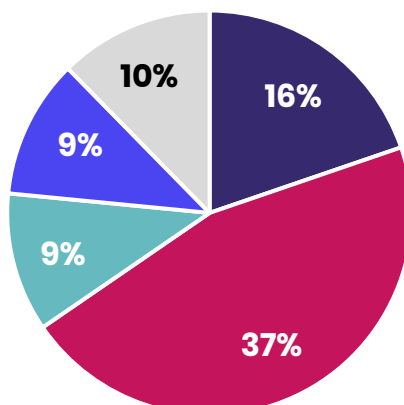
- Te weinig duidelijke informatie / ondersteuning
- Procedures die moeilijk te begrijpen zijn
- Slechte gebruiksvriendelijkheid van online platforms
- Brengt extra werkuren met zich mee
- Onvoldoende ondersteuning of hulp

Vergunningen en attesten (milieu, bouw, HoReCa, etc.) (N=80)

- Te weinig duidelijke informatie / ondersteuning
- Procedures die moeilijk te begrijpen zijn
- Slechte gebruiksvriendelijkheid van online platforms
- Brengt extra werkuren met zich mee
- Onvoldoende ondersteuning of hulp

Arbeidswetgeving en sociale regelgeving (N=87)

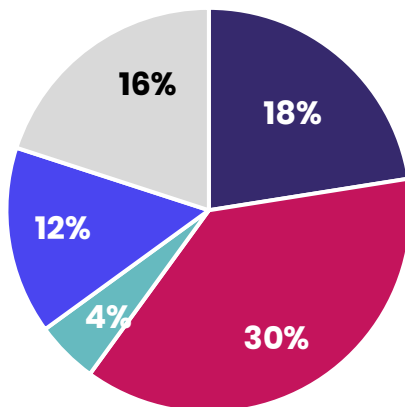
- Te weinig duidelijke informatie / ondersteuning
- Procedures die moeilijk te begrijpen zijn
- Slechte gebruiksvriendelijkheid van online platforms
- Brengt extra werkuren met zich mee
- Onvoldoende ondersteuning of hulp

4. FOCUS MAAND MEI 2025

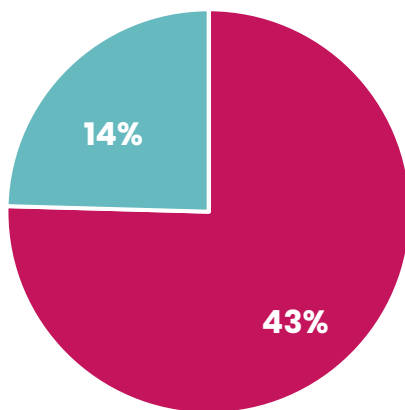
Het zwaartepunt van de administratieve last ligt bij fiscale en sociale verplichtingen

Subsidieaanvragen en rapporteringen (N=49)

- *Te weinig duidelijke informatie / ondersteuning*
- *Procedures die moeilijk te begrijpen zijn*
- *Slechte gebruiksvriendelijkheid van online platforms*
- *Brengt extra werkuren met zich mee*
- *Onvoldoende ondersteuning of hulp*

Andere (N=7)

- *Te weinig duidelijke informatie / ondersteuning*
- *Procedures die moeilijk te begrijpen zijn*
- *Slechte gebruiksvriendelijkheid van online platforms*
- *Brengt extra werkuren met zich mee*
- *Onvoldoende ondersteuning of hulp*

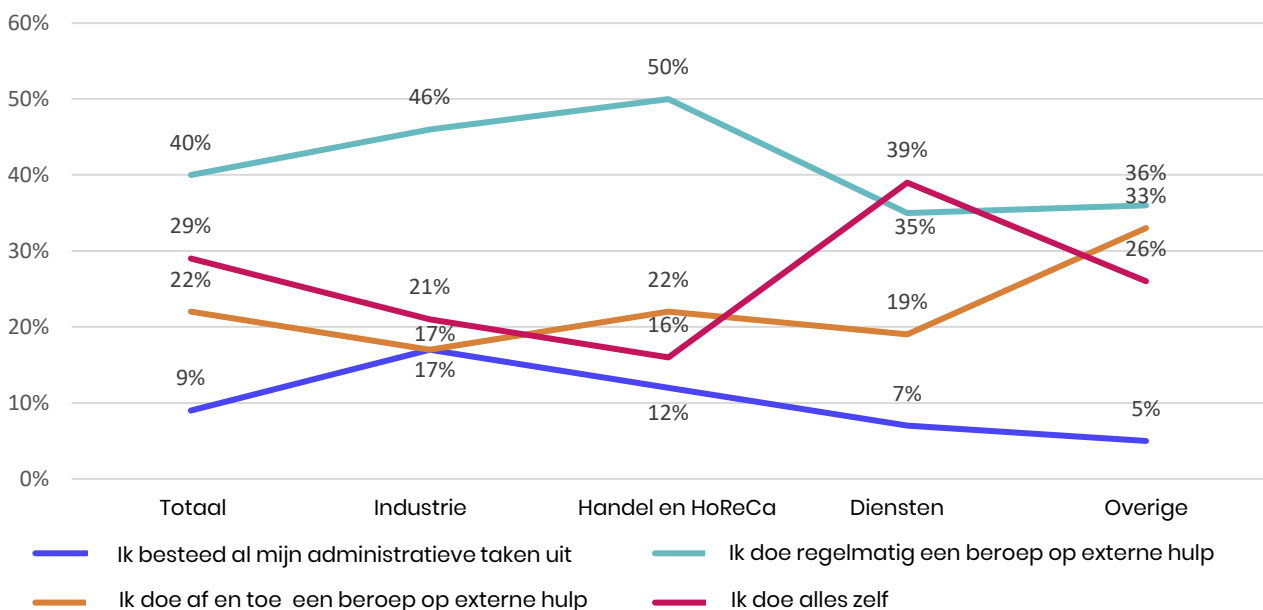
4. FOCUS MAAND MEI 2025

Administratie gebeurt grotendeels intern: één op de drie ondernemers doet alles alleen

V2. h: Hoe beheert u uw administratie? Doet u een beroep op externe hulp (boekhouder, advocaat, consultant)?

In totaal zegt **29%** van de respondenten **alles zelf te doen**, zonder enige hulp. In de **dienstensector** loopt dat cijfer zelfs op tot **39%**, wat wijst op een administratieve last die volledig op één schouder rust, waarschijnlijk te verklaren door de vaak lichte of individuele organisatiestructuur. In de categorie '**Overige**' (26%) en **industrie** (21%) ligt dat cijfer iets lager; daar heeft men waarschijnlijk vaker toegang tot professionele ondersteuning (zoals boekhouders of juridische adviseurs).

Twee op de drie respondenten doen (al is het af en toe) een beroep op externe hulp: meer bepaald schakelt **22%** af en toe hulp in, terwijl **40%** dat regelmatig doet, zonder evenwel hun volledige administratie uit handen te geven.

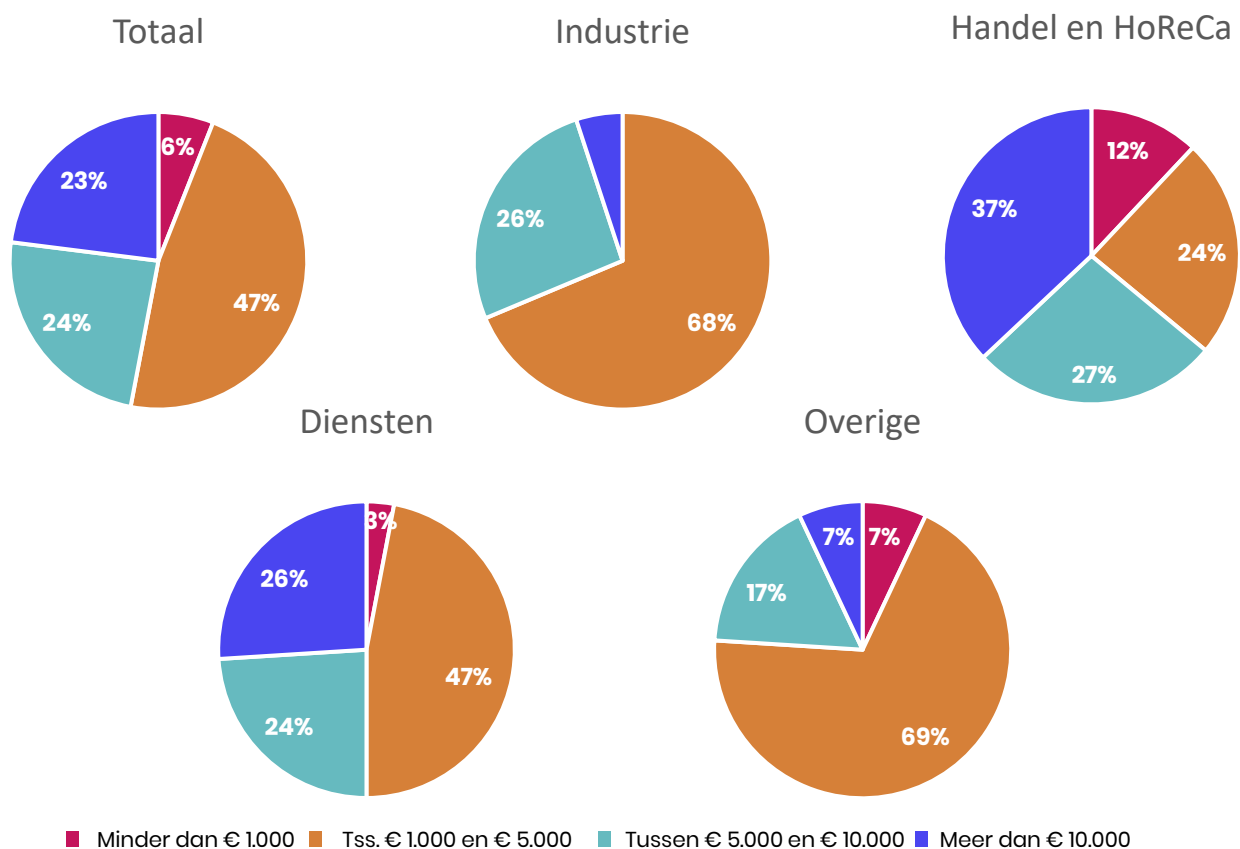
Volledige uitbesteding blijft een uitzondering: slechts **9%** van de ondernemers besteedt hun **volledige administratie uit** aan een externe partij. Dat percentage ligt iets hoger in de industrie (**17%**) en in de handel/HoReCa (**12%**), maar blijft laag in de andere sectoren (**7%** in de dienstensector en **5%** in de categorie 'Overige').

4. FOCUS MAAND MEI 2025

Dat veel administratieve taken intern gebeuren, verklaart waarom er maar weinig budget naar het beheer ervan gaat

Algemeen gezien geeft **bijna één op de twee ondernemers (47%)** jaarlijks **tussen 1.000 en 5.000 euro** uit aan administratieve ondersteuning (zoals boekhouding, juridisch of fiscaal advies). Die uitgaven lopen echter sterk uiteen per sector, wat wijst op uiteenlopende economische en organisatorische realiteiten.

Handel en HoReCa geven meer uit aan administratieve ondersteuning

De **handel en HoReCa** onderscheidt zich met een hoger aantal bedrijven (37%) dat zegt meer dan 10.000 euro per jaar uit te geven aan externe hulp. Dit hoge cijfer is mogelijk te verklaren door strengere of technischere verplichtingen (zoals vergunningen, voedselveiligheid of tijdelijk personeel), maar ook door een grotere afhankelijkheid van externe dienstverleners in een context van hoge administratieve druk en een lichtere interne structuur.

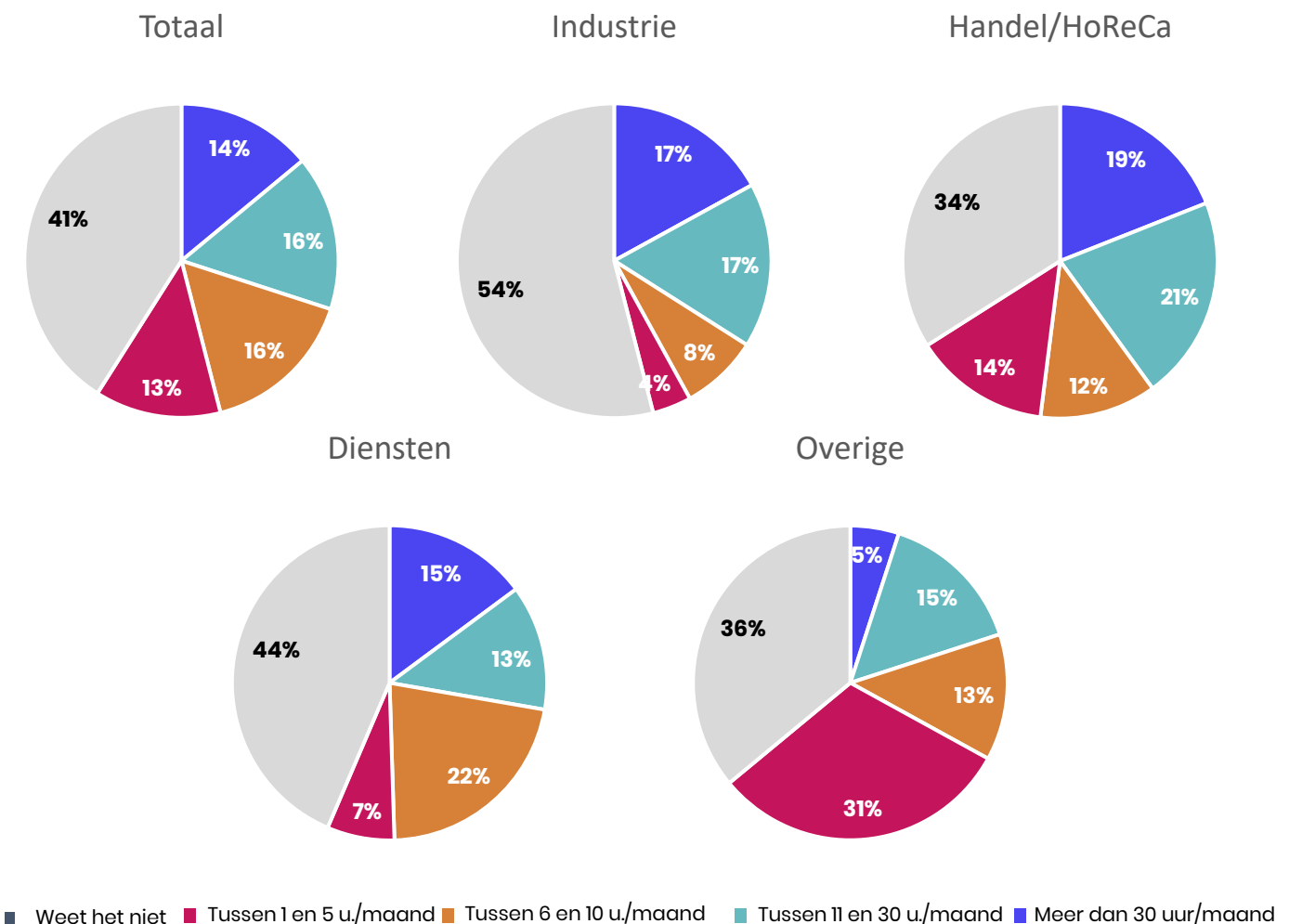
4. FOCUS MAAND MEI 2025

Een administratieve last die weinig kost omdat ze intern wordt beheerd, MAAR moeilijk te becijferen is... al is ze steeds aanwezig

Uit de analyse van de tijd die aan administratie wordt besteed, blijkt dat **een groot deel van de ondernemers (41%)** het maandelijkse volume administratief werk onmogelijk precies kan inschatten. Dat hoge aantal 'ik weet het niet'-antwoorden wijst zowel op een gebrek aan een duidelijke omkadering van deze taken binnen de werkorganisatie, als op het feit dat administratieve taken diep verankerd zijn in het dagelijkse werk, waardoor de last versnipperd is maar wel constant aanwezig:

- Ongeveer **30% besteedt er meer dan 10 uur per maand aan** (som van de intervallen '11 tot 30 uur' en 'meer dan 30 uur').
- Sommige profielen, zoals ondernemers in de **categorie 'Overige'**, bereiken zelfs opvallende pieken: **31% van hen geeft aan meer dan 30 uur per maand** aan administratie te besteden – het equivalent van één werkdag per week.

4. FOCUS MAAND MEI 2025

Uit de resultaten blijkt dat veel bedrijven jaarlijks duizenden euro's uitgeven aan externe hulp om te voldoen aan administratieve verplichtingen. Toch is het niet zozeer het financiële plaatje dat een probleem vormt, maar wel de **complexiteit en de organisatorische impact** ervan.

Deze vaststelling wordt nog sprekender in het licht van de cijfers over **de tijd die maandelijks aan administratie wordt besteed**: bijna **de helft van de respondenten (41%)** kan die tijd niet precies inschatten, een teken dat het om een lastige taak gaat die is versnipperd. Van zij die wel een inschatting maken, geeft een aanzienlijk deel aan er **meer dan 10 uur per maand** aan te besteden, en in sommige gevallen zelfs **meer dan 30 uur**, vooral in de handel/HoReCa en industrie.

Deze cijfers bevestigen dat de **voornaamste kost eigenlijk ligt in de tijd en energie die ondernemers moeten mobiliseren voor administratieve procedures**. Ondernemers willen niet per se besparen op professionele dienstverlening, ze willen vooral **opnieuw grip krijgen op hun activiteit** zonder voortdurend afgeremd te worden door complexe, tijdrovende of onduidelijke procedures.

De verwachtingen zijn in alle sectoren gelijklopend: **vereenvoudiging van procedures, stabiele regelgeving en betere coördinatie tussen de bevoegde instanties** worden gezien als de **prioriteiten** om de economische doeltreffendheid van het Brusselse ondernemerschap te verhogen. De uitdaging ligt dus niet enkel in het administratieve: het raakt rechtstreeks aan **het vermogen van bedrijven om zich te focussen op hun groei, te innoveren en te investeren in de toekomst**.

4. FOCUS MAAND MEI 2025

Geholpen naamsbekendheid van de regionale digitale diensten

V2. k: Welke gewestelijke digitale diensten gebruikt u? U mag meerdere antwoorden in de volgende lijst aanvinken en/of deze lijst aanvullen.

Met een **globaal gebruikspercentage** van **63%** is het platform **Brussel Fiscaliteit** veruit **de meest geraadpleegde regionale dienst** door ondernemers. Die dominante positie is te verklaren door de **verplichte en terugkerende** aard van fiscale formaliteiten (aangiften, betalingen, attesten). Het gebruik is vooral hoog in de **dienstensector (70%)** en de **industrie (58%)**.

	Totaal	Industrie	Handel en HoReCa	Diensten	Overige	Evaluatie		
						Σ% 'Uitstekend' en 'Goed'	Σ% 'Neutraal'	Σ% 'Slecht' en 'Matig'
Brussel Fiscaliteit	63%	58%	59%	70%	56%	23%	45%	32%
Brussel Economie en Werkgelegenheid	28%	33%	28%	22%	44%	19%	44%	37%
Leefmilieu Brussel	26%	42%	22%	27%	21%	17%	49%	39%
Brussel Mobiliteit	18%	21%	9%	22%	21%	10%	55%	35%
Actiris	17%	13%	29%	15%	5%	30%	32%	38%
Osiris	10%	17%	3%	11%	13%	0%	45%	55%
Andere	7%	4%	12%	5%	8%	13%	63%	25%

Alleen personen die aangaven een dienst te gebruiken, konden die ook evalueren.

[%, geholpen antwoorden; basis: totale steekproef; N=223]

4. FOCUS MAAND MEI 2025

Hoe kan de administratieve last voor Brusselse bedrijven worden verlicht?

V2. n: Welke maatregelen zouden volgens u de grootste administratieve vereenvoudiging opleveren voor zelfstandigen en kmo's in Brussel? U kunt meerdere antwoorden aankruisen of de lijst aanvullen.

Uit de antwoorden blijkt een duidelijke vraag van ondernemers: **vereenvoudig, verduidelijk en centraliseer de administratieve verplichtingen** in plaats van er steeds nieuwe aan toe te voegen.

	Totaal	Industrie	Handel en HoReCa	Diensten	Overige
Duidelijkere en eenvoudigere wetgeving	63%	58%	59%	70%	56%
Een gecentraliseerd digitaal platform voor alle administratieve verplichtingen	28%	33%	28%	22%	44%
Minder frequente rapporteringsverplichtingen	26%	42%	22%	27%	21%
Meer ondersteuning door overheidsinstanties (persoonlijk advies, begeleiding, ...)	18%	21%	9%	22%	21%
Vereenvoudigde subsidieprocedures	17%	13%	29%	15%	5%
Andere	10%	17%	3%	11%	13%

4. FOCUS MAAND MEI 2025

Een absolute prioriteit: de wetgeving vereenvoudigen

Met een geobserveerde frequentie van **63%** is **duidelijkere en eenvoudiger wetgeving** veruit de meest verwachte maatregel, ongeacht de sector. In de **dienstensector** loopt dit zelfs op tot **70%**, wat wijst op een reëel en schrijnend gebrek aan transparantie in regels, verplichtingen en procedures.

Vraag naar centralisering via één enkel digitaal platform

28% van de respondenten pleit voor **één centraal platform dat alle administratieve verplichtingen groepeert, zodat het principe van 'Only Once' kan worden toegepast en gegevens slechts één keer moeten worden ingevuld**. De vraag hiernaar is bijzonder groot in de categorie 'Overige' (44%) en de industrie (33%), waar procedures vaak over meerdere instanties verspreid zijn.

Minder vaak moeten rapporteren

26% van de respondenten wil **dat de verplichte rapporteringen minder frequent zijn**, met een piek van 42% in de industriële sector. Dit wijst op een zekere administratieve moeheid, vooral door de vele bewijsstukken, data en verslagen die worden gevraagd.

Een beperkte, maar duidelijke behoefte aan individuele begeleiding

18% van de ondernemers geeft aan behoefte te hebben aan **actievere ondersteuning vanuit overheidsinstanties**, bijvoorbeeld via advies of begeleiding. Dit percentage blijft relatief laag, wat mogelijk te verklaren is door een gebrek aan zichtbaarheid van het bestaande ondersteuningsaanbod.

Slechts een minderheid vindt dat subsidieprocedures prioritair moeten worden aangepakt

Slechts **17%** van de respondenten **vraagt om een vereenvoudiging van de subsidieprocedures**. In de sector **Handel / HoReCa (29%)**, een sector die vaker op subsidies steunt, ligt dat aandeel duidelijk hoger.

4. FOCUS MAAND MEI 2025

Elektronische facturering

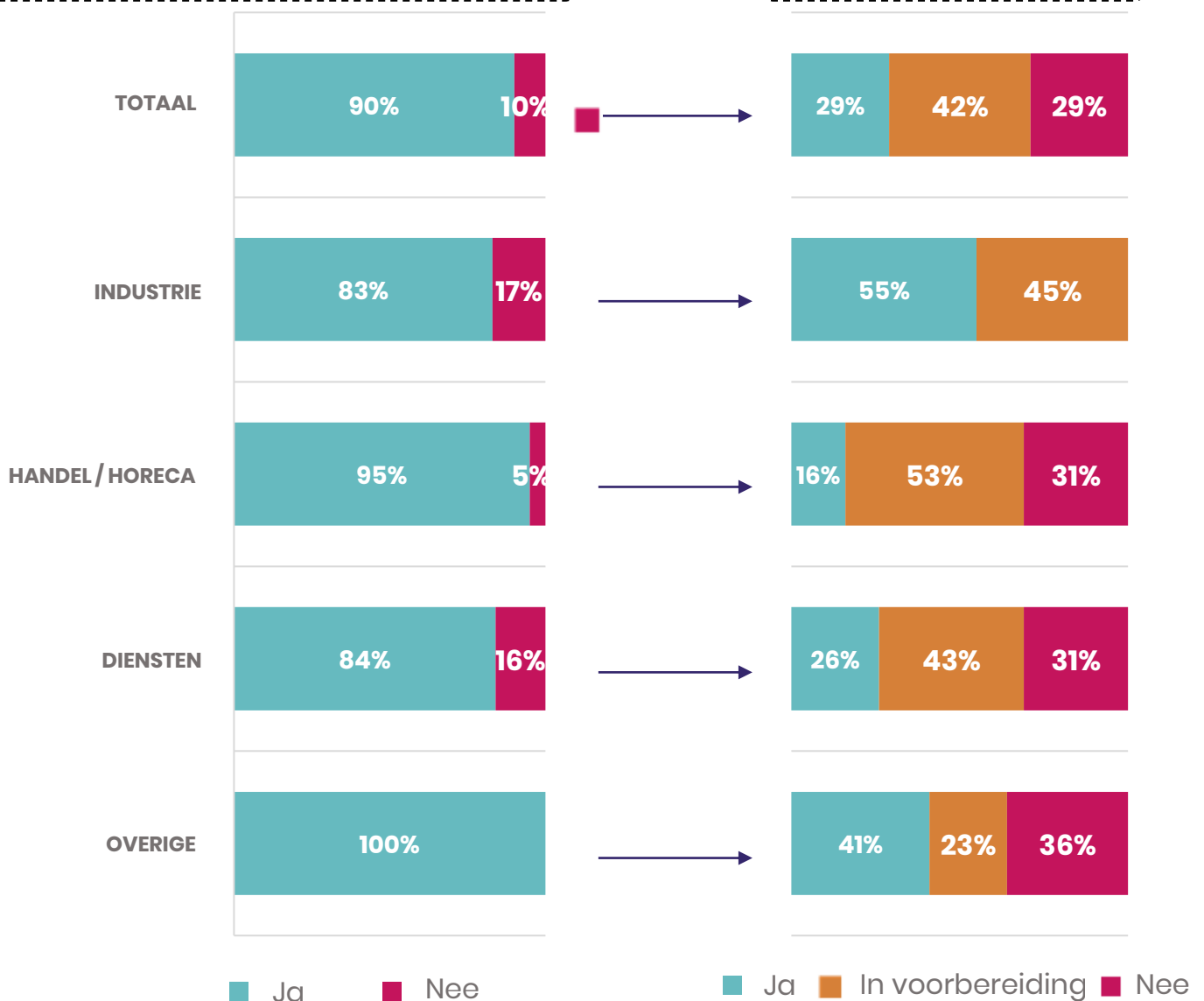
V2. a: Weet u dat elektronische facturatie vanaf 2026 verplicht wordt voor alle bedrijven (facturen die worden opgesteld, verzonden en ontvangen in een gestructureerde elektronische vorm en waarvan de verwerking geautomatiseerd is)?

Zo ja: Bent u klaar voor elektronische facturatie?

De **meerderheid** van de Brusselse bedrijven (90 %) zegt weet te hebben van de nieuwe reglementering rond elektronische facturering. Toch is slechts **29% er ook klaar voor**. De andere bevinden zich in de **voorbereidingsfase** (41%) en wachten nog op de **implementering** van de nodige tools.

Kennis verplichting e-facturering

Klaar voor invoering

5. DE INDEXEN

	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12	G13
Het plezier waarmee u uw beroep uitoefent	4,4	4,8	3,9	4,2	4,4	4,6	4,3	4,7
Uw levenskwaliteit	4,1	4,9	3,5	3,6	3,8	4,0	3,9	4,1
Omzet	4,1	4,5	4,2	4,9	5,1	5,1	4,9	4,7
Orderportefeuille	4,2	4,5	4,2	4,9	4,8	4,9	4,5	4,6
De gezondheid van uw bedrijf	4,3	4,7	4,4	4,7	4,9	4,9	4,7	4,4
Winstgevendheid van uw activiteiten	4,1	4,4	3,8	4,1	4,2	4,4	4,2	4,2
De financiële middelen	4,0	4,3	3,9	4,4	4,6	4,7	4,4	4,4
De activiteit / conjunctuur in uw sector	4,2	4,4	4,0	4,1	4,1	4,3	4,1	3,8
Beschikbare financiële middelen voor investeringen	3,9	4,3	3,8	4,1	4,0	4,3	4,3	4,0
Betalingstermijnen van uw klanten	4,3	4,2	4,2	4,3	4,2	4,5	4,5	4,4
Overheidssubsidies of -steun voor consultancy	4,5	5,1	5,0	5,0	4,9	4,8	4,9	4,8
Overheidssubsidies of -steun voor tewerkstelling	4,3	4,5	5,0	5,1	4,9	4,8	4,9	4,7
Overheidssubsidies of -steun voor investeringen	4,4	5,2	4,9	4,9	4,7	4,7	4,7	4,8
Energiekosten	4,1	4,4	3,1	3,0	3,1	3,7	3,6	3,5
Toegang tot krediet	4,0	4,6	4,4	4,5	4,0	4,3	4,4	4,3
Arbeidskosten	4,1	4,0	3,5	3,3	3,2	3,3	3,3	3,3
Beschikbare liquide middelen	/	/	/	/	/	/	/	4,5
Fiscale druk	/	/	/	/	/	/	/	3,2
Onvoldoende vraag	/	/	/	/	/	/	/	3,8
Moeilijkheden bij leveranciers	/	/	/	/	/	/	/	4,2
Onzeker economisch klimaat	/	/	/	/	/	/	/	2,9

Analyse van de onderzoeker

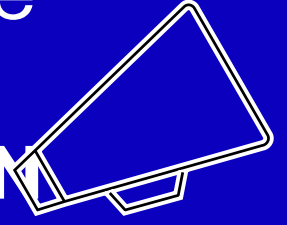
“Het moreel van Brusselse ondernemers blijft laag. De economie zit tegen, de financiële middelen staan onder druk en de rendabiliteit daalt: negatieve signalen overheersen. Daarbovenop zorgen politieke instabiliteit en administratieve rompslomp voor een groeiend gevoel dat ondernemers aan hun lot worden overgelaten. In deze context verwachten ze vooral concrete maatregelen voor vereenvoudiging en meer duidelijkheid.”

Sacha Dumoulin

Algemeen directeur
Dedicated Resources SRL

Deelnemen aan het volgende barometeronderzoek **VAN BRUSSELSE ZELFSTANDIGEN EN KMO'S?**

Surf naar de website:

<https://barometervoorzelfstandigen.brussels/>

en schrijf u in voor de komende editie van oktober/november 2025.